

Vojna.

JUNAKOV GROB.

MIRKO KOVAČIČ,

Ni te več, Ti ljubeznivi, veseli moj tovariš! Padel si junaške smrti v cvetu svojih let, star komaj 29 let!

Nikdar še mi ni bilo tako težko, tako nepopisno težko pri srcu kakor sedaj, ko pišem te vrstice.

Docela nepričakovano je došla vest o smrti drugega tovariša in zato nas je zadel tem hujše, tem bridkejš.

Pisal je pred osmimi dnevi eden izmed njegovih vojaških tovarišev: »Padel je včeraj (19. oktobra) sanitetni narednik Mirko Kovačič. Zadel ga je kamen v sence, ko je obvezoval ranjence.«

Padel je; padel je! Ti dve besedi imam vedno v mislih. In zdi se mi, da to ni mogoče, da mili tovariš še živi, da vsak trenutek stopi pred me in mi zakliče, mi pove kaj veselega.

In vendar ga ni več, ga nikdar več ne bo! Uradno poročilo o njegovi smrti leži pred menoj, na šolskem poslopju vira črna zastava. Med prijatelji in znanci njegovimi vidim solzne oči, žalostne obraze. Bil je namreč umrl tovariš moj silno priljubljen, in ko je g. kaplan na prižnici povedal, da ga je ubila granata, je ljudstvo jokalo in ihtelo na glas.

A tako brez vsakega reda pišem! Tesno, tesno mi je v prsih, in težko zbiram svoje misli, saj mi je bil umrl tovariš nad vse drag.

Rajni je služboval v Selnici ob Dravi osem let — prvo in zadnje njegovo učiteljsko mesto. — Bil je v vsakem oziru zgleden učitelj, spoštovan in ljubljen od svojih učencev in tovarišev. Vedno živahen in vesel, vedno drage volje pripravljen pomagati bližnjemu, se je priljubil vsakemu, ki je občeval z njim. Posebno rad se je šalil, še njegova pisma z bojnega polja so polna humorja, pa na tak način, da s svojimi besedami ni prizadejal nikomur nič.

Jezen pa tudi ni bil, če je kdo njega zbral za predmet svojim šalim. Samo pikrih opazk, žalečih besed ni mogel trpeti. Tedaj je utihnil, in tisti dan nisi več čul iz njegovih ust glasu.

Zaradi svojega veselega in živahnega temperamenta ter svoje dobrovoljnosti — godrnjal in kaj grajal nikdar ni, vse je voljno prenašal — se je omilil tudi svojim tovarišem vojakom. — Na vsaki karti, ki na njej izražajo ti preprosti fantje svoje sožalje zaradi njegove smrti, stoji: »Ta naš preljubeznivi, nepozabni tovariš Mirko!« ali pa: »Predobri, mili naš narednik!« — Skrbel je namreč za nje kakor za svoje brate; prvič njegovi ljudje, potem šele on — četovodja, oziroma sanitetni narednik.

Njegov šef dr. K. Wencel ni izgubil v njem samo neutrudljivega pomočnika, ampak tudi najdražjega prijatelja.

Na fronti je prebil celih trinajst mesecev. Vesten in natančen tudi v vojaški službi, se je v kratkem času povzpел od preprostega infanterista pri sanitetnem oddelku do sanitetnega narednika. Zaradi

pojo drugorodci, a čez Slovence jih ni. Tudi nobeno petje ne sega tako do — srca, nego naše lepo narodno petje. Nemci imajo tudi lepe narodne patriotske in bojne pesmi. »Prinz Eugenlied« je na pr. priljubljena pesem in se mnogo peva, a besedilo je različno, in to moti pravi tok in melodijo petja. Vse to petje je drago, milo in lepo, pa naše narodne pesmi so še lepše. Pozna jih vsak, količjak omikani Slovenec. Kako lepo odmevajo sedaj te umestne pesmi! Kako krasno doni v Lavdonu pri Belem gradu! Kako imenitno je petje o Radeckem v Italiji. Te gredo od srca v srce.

Nahajamo tudi več pesmi, ki so za naše vojake umestne in krasno — lepo narodne. (»Regiment po cesti gre!«) Take in enake pesmi se lahko pojo v kvartetu in tudi »unisono«. Pesmi, le-te, družijo dušno vojaka z domom, narodom in cesarjem! Vojak se navdušuje, postaja pogumen, nepremagljiv. To svedoči hrabrost naših vojakov v sedanjem boju. Vseh narodov vojakov naše mile Avstrije tekmujejo v boju z vztrajno hrabrostjo napram našim verolomnikom. »Vse za dom in za cesarja« je njih geslo, ki jih vodi od zmage do zmage. Čelo v vojnem ujetništvu pojo vojaki lepe narodne pesmi. Tam v jarkih ob fronti jih slišiš pevati. Tako se kratkoročno in mislito na svoje v domovini. Naše slovenske boje in narodne pesmi so se vedno uvaževale; so se tudi več ali manj negovale. Naj bi se tudi našim vojakom ne zabranjevale pevati! Nemški

gali za veliko srebrno kolajno. Dičila mu hrabrosti in požrtvovalnosti so ga predlane bo več junaških prs! Svojo blago dušo je izdihnil 19. pr. m. ob 2½. uri popoldne. Sanitetno osebje z bolniki, z zdravnikom, kuratom in Kovačičem je tistega dne odšlo iz vasi Jamlje v takozvano Kraško jamo, zakaj vas je sovražnik besno obstreljeval. Nedaleč od jame, kakih 200 korakov oddaljeno, trešči granata kletega Lahha. Majhen kamenček prileti do Kovačiča in ga zadene v sence pri levem očesu. Bil je takoj mrtev. Pokopali so ga drugi dan na vojaškem pokopališču v vasi Jamlje blizu Doberdobskega jezera.

Še par dni pred smrtjo mi je pisal, da dobi v kratkem štirinajstdnevni dopust. Ne morem povedati, kako se je siromak veselil priti po več ko enem letu na domača tla, med znanice in prijatelje, med svoj rod, ki ga je tako presrečno ljubil, kar je tudi dejanski kazal ves čas svojega službovanja v Selnici!

Usoda je drugače odločila. Padel je, padel dragi tovariš! Oj, ti kruta beseda, ki mi zveni vedno po ušesih, trepetaj v duši!

Neizrečeno hudo mi je po Tebi, dragi tovariš Mirko! Tolaži me edino le zavest, da si padel najlepše smrti, opevane od pesnikov vseh časov, junaške smrti za cesarja in domovino! Ime Tvoje pa ostane neizbrisno zapisano v srcih Tvojih tovarišev, spomin Tvoj ne izgine!

Sladko počivaj v zemljici kraški, ljubljeni tovariš moj!

JUGOSLOVANSKI VOJAKI.

Jugoslovanski vojaki naše armade so med največjimi junaki, kar jih je sploh v vojni. Odlikovali so se na nešteti bojščih in sijajno dokazali svojo hrabrost, svojo vztrajnost, svojo požrtvovalnost. Prenašali so nepopisna trpljenja in si za celokupno domovino pridobili zaslug, ki se sploh ne dajo poplačati. — Res, med tistimi, ki nosijo zlate ovratnike, je malo sinov slovenskega naroda, toda zgodovina nas uči, da odločuje v vsaki vojni končno le pogum in neustrašenost vojaštva in da tudi največji vojskovodja ne zmaga, če nima hrabrega vojaštva. Pravi zmagovalci v vsakem boju je tisti, ki prvi zakliče: »Hurá, naprej!«, ker potegne tisoče drugih za seboj. Slovenski vojak ne pozna drugega klika, kakor »Hurá, naprej!« Kar je slovensko vojaštvo storilo v sedanji vojni, to se vredno pridružuje velikim dejanjem, ki so jih sinovi našega naroda storili v krvavih bojih proti Turkom, proti Napoleonu in proti Italijanom, in ostane z zlatimi črkami zapisano v zgodovini.

OGRSKA NE PODELJUJE ITALIJANOM DRŽAVLJANSTVA.

Budimpeštansko mestno poglavarstvo je odbilo vse prošnje italijanskih državljanov za sprejem v ogrsko državno zvezo.

STROKOVNE ŠOLE ZA BEGUNCE IZ JUŽNIH DEŽEL.

Pomočni odbor za begunce iz južnih dežel je storil primerne korake in tudi dosegel, da se v begunskih taborih otvori primerne strokovne šole. Tako se za begunce iz Fojane, Mariana in Pierisa

maršal Moltke je v vojni leta 1870./71. uvaževal »Die Wacht am Rhein«. Ta je Nemce navduševala. Enako se vrši danes. Maršal Radecki, avstrijski vojskovodja, je tudi ljubil bojno pesem. Peli so jo njegovi vojaki. Tudi danes navdušuje »Lavdonova pesem« naše vojake, boreče se ob Dunavu.

Naše šolske oblasti naj bi tudi vboče uvaževale take pesmi. Naj posnemajo nižjeavstrijski c. kr. deželni šolski svet! S pomočjo petja večjega učiteljstva pride narodna pesem do svoje veljave v narodu in državi. Razširila se bo v vseh slojih, in vojaki vseh avstrijskih narodov in slojev jo bodo prepevali, navdušujoč drug drugega do zmage. S tem postane petje »comme il faut«, to je tako, kakor bi moralo biti povsod. Petje naj bi postalo sredstvo k nravni omikanosti v požlahtnjevanju vseh narodnih slojev vseh narodov. Naj bi nam bilo pravo petje vodnik v našem življenju v — dobrih in slabih časih! Takim potom bo ljudska šola izobrazila narode v lepem skladu za Boga, cesarja in domovino! V tem zmislu kliče z Gregorčičem, našim pesnikom: »Bog daj! Bog daj!« zakaj: »Koder razlega se petje, sreča obseva ves kraj; radosti kliče tam cvetje, zemlja prestavi se v raj!« — piše pesnik Fr. S. Cimperman.

Tem potom se bo v bodočnosti izboljšalo: »Vojaško petje na bojnem polju«.

otvori pletarska šola, za begunce iz Gorice, Solkana in Mariana strokovna šola za poštvo in stole, za begunce iz Gorice in Mirna črveljarska strokovna šola in čipkarske šole za one begunko iz južnih krajev, kjer je čipkarstvo domača industrija. Učitelji med begunci so naprošeni, da gredo pri tem gori navedenemu odboru na roko. Profesionisti in specialisti raznih obrti, ki bi bili sposobni za poučevanje, naj se obrnejo na pomočni odbor (Dunaj, IV., Favoritenstrasse 25).

AVSTRIJSKO ŠOLSTVO NA RUSKEM POLJSKEM.

Avstrijska uprava na Poljskem je po ustanovitvi številnih ljudskih in srednjih šol in izdelavi nadaljnjega razvojnega načrta postavila osrednjega nadzornika vsega šolstva v osvojenem ozemlju. Na to važno mesto je bil imenovan znani poljski pedagog in pisatelj iz Galicije dr. Marijan Reiter. Dr. Reiter je svoje mesto ravnokar nastopil. — Glede jezikovne rabe v uradu in šoli je rekel polkovnik Hausner: »Jezik oblasti je samo po sebi razumljivo nemški armadni jezik. Kraljevina Poljska je pa čisto poljska dežela, poljski jezik ima zato vse pravice in je za oblasti v občevarju s prebivalstvom obvezen. Na občinah in obč. sod. je poljski jezik že uveden, vse oblasti sprejemajo poljske vloge. Šolstvo je izključno poljsko, nemški jezik se pa kot obvezni učni predmet uvede v srednjih šolah in višjih razredih ljudskih šol.

VSEGERMANSKA ZVEZA.

Iz Švedske je prišel klic na vse Germane sveta, naj se združijo v »Vsegermansko zvezo«. Ta zveza že vrši z oklici živahno propagando na Švedskem, v Nemčiji, na Nizozemskem, Danskem, v Avstriji in v Švici.

FRANCOSKA DUHOVŠČINA V VOJNI.

Kako hrabro se morajo boriti francoski duhovniki za svojo domovino, spoznamo iz poročila lucernskega »Vaterlanda«, ki piše, da je na francoski fronti padlo že 3500 duhovnikov in 2300 bogoslovcev.

NOVE DOLOČBE GLEDE ENOLETNEGA PROSTOVOLJSTVA.

Povodom novega navačenja letnikov 1892, 1893 in 1894 ter 1895 in 1896 se je odredilo v sporazumu dotičnih avstro-ogrskih ministrstev nastopno: Oni v letu 1896. rojeni imajo dokazati, da so v šolskem letu 1915./16. vsaj v enem tečaju na zavodu, ki prihaja v poštve za enoletno prostovoljstvo, ki jim daje, ako končajo tečaj, v zmislu § 21., 3. odstavek orožnega zakona, pravico do pripustitve k dopolnilni izkušnji. Oni v letu 1895. rojeni imajo dokazati, ako nimajo še izpričevala, ki jih usposablja za enoletno službo, da so v šolskem letu 1915./16. v onem letniku ali temu predidocem, ki jim daje — po dovršitvi letnika — pravico do enoletne službe. Oni iz let 1893. in 1894. morajo dokazati, da so bili v zadnjem letniku zavoda, ki prihaja v poštve glede enoletne službe. Oni v letu 1892. rojeni morajo dokazati, da so bili pri naboru leta 1914. spoznani za sposobne, so služili, pa so bili odpuščeni in zaradi vojaške službe niso mogli pridobiti pravice do enoletne prostovoljske službe v letu 1914./15. Predčasna pripustitev k dopolnilni izkušnji iz letnikov 1895. in 1896. se dovoljuje s prostovoljnim vstopom v armado ali deželno brambo, ako so spoznani za sposobne in morejo dokazati, da so v letu 1915./16. v letniku, ki jim omogoča enoletno prostovoljstvo.

NEMŠKE STRANKE IN BODOČA AVSTRIJSKA POLITIKA.

Parlamentarna korespondenca poroča: V zadnjih dneh se je vršilo na Dunaju zborovanje vseh nemških narodnih svetov in posameznih kronovin. Posvetovali so se o novi smeri nemške politike v Avstriji in o ureditvi jezikovnega vprašanja. Pri tridnevnem zborovanju so se zastopniki popolnoma zedinili v vseh ozirih in so zlasti našli temelje za enotno ureditev jezikovnega vprašanja. Teh posvetovanj nemških narodnih svetov se je udeležilo tudi več vodilnih nemških poslancev iz nemške narodne zveze.

VERA IN VOJNA.

O aktualnem vprašanju razpravlja kanonik Heynsens v amsterdamskem listu »Fijid«. Odločno odklanja v mnogih verskih krogih razširjeni nazor, da bi bila vojna kazen božja. Nf res — pravi — da bi bila Belgija dežela, ki se je izneverila cerkvi. Belgija je po treh četrtinah ostala globoko religiozna in tudi v ostalem delu je mnogo pobožnih kristjanov. Kjer je vera izgubila ekstenzivno (recimo po številu), pa je pridobila na intenzivnosti. O bel-

gijski kraljevi rodovini piše Heynsens, da globoko religiozno govori, živi in je. Tudi ni res — kakor menijo nekateri katoliki — da bi bila kraljica ateistinja — bogotajka! Vsako nedeljo se udeležuje s kraljem Albertom sv. maše. Vzorno je njeno delovanje tudi za »Rdeči križ«. In pri tem drži v sklenjenih rokah — rožni venec. — Mnogi odlični možje so se že začetkom te vojne uprli poizkusom, dabi se jej dajal nekaj verski značaj. Naglašali so v tem pogledu gotovo odločilno dejstvo, da se na obeh straneh katoliki na strani nekatoikov bore proti — katolikom. Tudi je izšla brošura nekega nemškega duhovnika, kjer je svaril, naj se sedanjih vojnih dogodkov ne pretiruje v verskem smislu, ker to verski stvari več škoduje, nego koristi. Sedanja svetovna vojna se bje le zaradi navzkrižij v mednarodni državni politiki za svetovno gospodarske interese.

ITALIJANSKO UČITELJSTVO.

V Turinu se je vršilo veliko učiteljsko zborovanje, na katerem so zastopniki vlade zabičavali 80.000 italijanskim učiteljem, da morajo vzgajati šolsko mladino v sovražstvu do nelojalnih nasprotnikov in do nemške kulture. Rimsko društvo »Pro Italia« pa je kategorično odklonilo vabilo k pristopu v »protinemško ligo«, poudarjajoč, da hoče družstvo služiti samo onim velikim gospodarskim interesom, ki bodo prevladali po sklepu miru, pa naj se evropski položaj razvije tako ali tako.

ARMADA V SLUŽBI KULTURE.

Ko so naše čete izpraznile južno-vzhodno Galicijo in Bukovino sovražnega gospodstva, jim je vzrasla poleg vojaške tudi kulturna naloga, da ščitijo zopet pridobljene dežele pred strašnimi posledicami sovražne invazije. Trebalo je bilo obdelati polja, spraviti žetev; vojaki so delali na polju, vsa kmetijska opravila so opravljali, in nešteto vojaških voz in konj je stopilo v služo kmetijstva. Uspeh je viden povsod, žetev je pod streho in polje znova obdelano. Tudi tehnične čete so pridno sodelovale na kulturnem polju. Ceste, mostove, železnice je bilo treba popraviti ali na novo zgraditi. To se je zgodilo v obilni meri; izdelane so tudi nove ceste tam, kjer so bile poprej steze. Napravljene so vodne napeljave, v higiennem in sanitarnem oziru se je storilo povsod izredno mnogo. Retabiliralo se je številne mline, popravilo razrušene naprave za pridobivanje olja itd. Vse prebivalstvo in politične oblasti so polne zahvale za to civilizatorično delovanje armade.

15.000.000!

Angleški lord Loreburn je izračunal, da je doslej padlo na evropskih bojiščih petnajst milijonov mrtvih in ranjenih.

UČITELJ IN UČITELJICA.

Dne 3. novembra je bil v Mühlhausnu v Alzaciji ustreljen učitelj Julij Adam, ker je bil kot plačan vohun v službi Francije. — Dunajsko domobransko divizijsko sodišče je obsodilo učiteljico angleškega jezika Ido Blackmore na osem mesecev težke ječe, češ, da je motila javni red in mir s tem, da je povodim potopa »Lusitanije« izrekla željo, naj bi bila v vojni Nemčija premagana. V obtožnici je rečeno, da je obtoženka s svojimi besedami pač v prvi vrsti merila na Nemčijo, a zadeti je brez dvoma hotela tudi Avstro-Ogrsko, katere usoda je najtesneje zvezana z usodo Nemčije, in je vojna napoved Italije, ki jo je obtoženka želela, naprejena v prvi vrsti proti Avstriji. V utemeljevanju sodbe je rečeno, da je obtoženka morala vedeti, da je njena izjava naperjena proti obstanku Nemčije in s tem tudi proti obstanku Avstrije.

DOMOLJUBNA VOJNA ZBIRKA KOVIN. Prebivalstvu!

Vojna je stopila v svojo zadnjo odločilno stopnjo.

Zmagoviti prapori monarhije plapolajo združeni z zastavami naših zaveznikov čez daljne planjave ruskega carstva.

Napadi našega prejšnjega zaveznika, sedaj našega najzavratnejšega sovražnika, se lomijo na železnem okopu pogorij, na železnem pogumu naših junakov.

Že divja boj tudi zopet tam, od koder je izšel — na jugovzhodu!

Prebivalstvo vseh delov monarhije je doprineslo poleg krvnih žrtev tudi neizmerne žrtve na imovini.

Sedaj naj se še enkrat preizkusi njegova darežljivost.

»Patriotična vojna nabiralnica kovin«, se obrača še enkrat do vseh onih, ki imajo neporabne ali lahko pogrešljive predmete iz

bakra ali medi

s prošnjo, da jih blagovolijo podariti za

njene, prebivalstvu že dolgo ne več tuje namene!

Ravno sedaj, ko se kupujejo te kovine od prebivalstva, navdaja marsikoga želja, pokloniti svoj prebitek domovini kot prostovoljni dar, oni nas vse z enako ljubeznijo obdajajoči domovini, iz katere izvira vse naše imetje, naša obilica.

Se rabimo streljivo, še rabimo napadalno in odbijalno orožje, še rabimo pa tudi sredstev, da zamoremo bogato in hvaležno preskrbeti naše invalide.

Kdor noče prodati, naj daruje!

Se obstajajo v vseh krajih monarhije za prvotno zbiranje vpostavljeni krajevni odbori, ki bodo sprejemali vsa došla darila in jih oddajali njih namenu.

Osrednje vodstvo patriotične vojne nabiralnice kovin.

DELO SLOVENSKEGA UCITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ«.

Popravek: V zadnji številki našega lista izkazana končna vsota se mora pravilno glasiti: 32.744 K 73 vin.

Učiteljci Tonica Kračmanova in Zineta Fabjanova v St. Lenartu pri Laškem argu po 2 K = 4 k; ljudske šole v okraju kočevje zbirko 143 K 13 vin.; ljudska šola v Dragatušu 10 K; ljudska šola v Polhovem gradu (za oslepele vojake) 19 K 62 vin.; učenci ljudske šole pri Sv. Vidu 18 K; gospa Tekla Jašovčeva, vdova po učitelju Jašovcu, namesto venca na grob 10 K; Marica Petričeva, učiteljica v Golcu, 2 K; učitelj Konrad Barle nabral v Metliki (za oslepele vojake) 70 K; deželni šolski nadzornik Fran Matejčič v Trstu 10 K; učenke trgovskega tečaja in VI. razreda liceja v Ljubljani 27 K 12 vin.; skupaj 323 K 87 vin.

V zadnji štev. izkazanih 32.744 K 73 vin. danes izkazanih 323 K 87 vin.

Doslej nabranih 33.068 K 60 vin.

Prosimo nadaljnjih obvestil, oziroma izpopolnil dosedanjih izkazov!

Reorganizacija našega duha in naših šol.

Zagreški »Pokret« piše pod gorenjim naslovom »o naši rani, a važnem narodnem vprašanju«. — O čemer govori zagreški list, kar nasvetuje in graja, vse to velja tudi ali vsaj deloma za slovenske naše razmere, zato posnemamo ta članek po »Pokretu«.

I.

Često dela staršem velike skrbi vprašanje, kam s svojimi otroki, ko jim dovrše ljudske šole in kažejo, da niso za nadaljnje študije.

To vprašanje skoro redno rešujejo tako, da vsakdo, naj more ali ne more, gleda, kako bi otroka vendar potisnil skozi šole ter — naj so tega ali onega spola — da jih na katerikoli način namesti v razne službe uradnika ali drugačnega uslužbenca v državni, deželni, občinski ali privatni službi.

Med uradništvo ne pošilja svojih otrok samo uradništvo, ampak jih pošilja tudi trgovci, obrtniki in poljedelci. Vsi ti silijo tja kakor na med. Našemu narodu je poseben ideal, da postavi svoje otroke na taka mesta, kjer bodo imeli »prst v cesarski kasi« in mnogi mislijo, da so s tem otroka najbolj osrečili.

Ako zrelo presojamo kvalitativno vrednost duševnega, z znatnim stroškom in predštudijami združenega dela in šablonsko lestvico uradniškega napredovanja, se moramo uveriti, da je za izvrstnega in nadarjenega uradnika uradniška kariera ena najnehvaležnejših. Malo je takih srečancev, ki se v deželni ali državni službi z doseženo vsoto akademiške naobrazbe po nekolikih desetletjih naporne službe šele pod starost dokopljejo do sedmega plačilnega razreda, o katerem si moremo šele privoščiti urejeno in omejeno življenje brez vsakega razmetavanja. Uradniki v nižjih plačilnih razredih in oni izven plačilnih razredov pa le životarijo in trpe pomanjkanje, ne da bi svojih težav z ozirom na svojo avtoriteto in svojo inteligenco obešali na veliki zvon. Uglobovmo se malo v življenje in pogledimo, koliko uradnikov je obogatelo od svojih uradniških dohodkov kraj vsega tega, da jih je v velikem številu, ki marljivo delajo kakor mravlje? ... Kolikor jih je, bi jih mogli naštet na prste.

Produktivni poklici preskrbljajo in hranijo poedinca veliko bolj, samo da je vsakdo vesten, marljiv in točen v svoji stroki, ako svoje podjetje izvršuje in izpopolnjuje primerno sočasni dobi in promet-

nin in drugim razmeram ter da poleg tega svoj zaslužek racionalno porablja. V teh poklicih je izvrstnejšemu in agilnejšemu človeku omogočen obilnej gospodarski zaslužek, dosega blaginje, celo tudi bogastvo, kar je v uradniški karieri skoro redno izključeno tudi ob največji marljivosti. Velika razlika je, ali delaš za druge ali zase! In ta razlika neoporečno obstoja med človekom javnega poklica in privatnim profesionistom.

II.

Spiro vse te razlike zanemarjamo mi produktivne poklice, jih omalovažujemo in zapuščamo brez razloga in neopravičeno, a na veliko svojo škodo. Naša trgovina je v najpretežnejšem delu v tujih rokah, o lastni industriji skoro govoriti ne moremo, in le nekaj malega obrti v jakò omejeni in nerazviti obliki moremo imenovati svojo. Vse to so poklici, v katerih mi ob svojem današnjem neveljavnem umevanju, pa tudi ne ob vsem najživejšem patriotičnem platonskem čuvstvovanju ne moremo izpolniti tolikih mest, zaradi česar se vrivajo tujinci in pridobivajo tu imetje, napredujejo in bogatijo, a mi lovimo samo šole in neproduktivne uradniške poklice. S tem lovenjem smo prišli že tako daleč, da smo ustvarili toliko šolskega naraščaja in nedošolanege proletariata, da absolutno ne moremo vsega zaposliti v javnih službah in mu ustvariti brez-pogojno potrebne eksistence, a struktura naših srednjih, višjih ljudskih (meščanskih) in tem podobnih šol še vedno povečuje že doseženo hiperprodukcijo inteligentnega, polinteligentnega in deloma izšolanega naraščaja. (To nikakor popolnoma ne odgovarja našim slovenskim razmeram).

Usiljuje se vprašanje, kako daleč pojdemo v tem ustvarjanju, ali se ne bo zamemarjanje toli važnih pridobitnih poklicev ob prekomerni produkciji takega proletariata še kruto maščevalo, in ali ni to nevarnost za našo narodno individualnost, ki je — in še kako! — odvisna od veličine naše gospodarske moči, ki jo pa zopet ne reprezentirajo uradniške kategorije, ampak produktivni in pridobitni stanovi. Odgovor na to vprašanje je jase, in ni dvoma na to, da treba rešenju tega vprašanja posvetiti večjo pažnjo in resnejšo skrb.

Pri tem ne smemo puščati iz misli onega, česar ne moremo nikdar dovolj naglašati, namreč tega, da je narodna gospodarska moč glavni steber, oporišče in podlaga vsakemu kulturnemu napredku, ki ima biti odraz te moči same in ki je na koncu konca v svojem končnem uspehu odvisen od te sile. Pred kulturnim dovršenjem se moramo gospodarski ojačiti. Če pa dovršujemo kulturo in če primerno višini že znatno povzdignjenega kulturnega umevanja ustvarjamo dragocene vidne kulturne institucije brez vsakega ozira na domače socialne razmere in na lastno gospodarsko moč, tedaj se izpostavljam veliki nevarnosti, ki bi mogla postati usodopolna za nas. Ravno zato je neobhodno potrebno, da praktičnim in pridobitvenim poklicem posvečamo več skrbi ter da doženemo neko ravnotežje med kulturnim in gospodarskim napredovanjem. V ta namen treba inteligentnejši in nadarjenější naraščaj navajati v take poklice.

Da laglje dosežemo ta smoter, je skrajni čas, da rektificiramo neko svoje splošno krivo umevanje. V naši socialni družbi ne priznavamo namreč pridobitvenim stanovom prave vrednosti. Ne uvažujemo reprezentantov teh poklicev primerno važnosti njihovega poklica, in to je, kar odvrca mnoge starše in njihov inteligentnejši naraščaj, da se ne oprijemajo teh poklicev ter smatrajo za nesrečo, nekaj refigij, ako morajo računati s temi poklici. (Vzrok temu je pomanjkanje socialne zavesti).

III.

Za uspešno konkurenco domačega elementa v pridobitvenih poklicih z rutiniranim, izvežbanim in okretnim tujim elementom je potrebna tudi odgovarjajoča strokovna izvežba, ki bi se dala dovrševati doseči v specialnih strokovnih zavodih in šolah, nego s katerikoli drugim načinom.

Dober del že obstoječih šol bi se moral primerno reorganizirati in izpremeniti v strokovne praktične zavode, ki bi usposobljali inteligentnejši naraščaj za pridobitvene in produktivne poklice, kakršnega naraščaja nujno potrebujemo. (Mi Slovenci šole potrebujemo takih šol, ker jih doslej še nič nimamo).

Reorganizacija bi se morala izvesti, oziroma nove šole urediti tako, da bo vsaka praktična šola in v pravem smislu besede strokovna pripravljavnica, kjer se bo gojenec popolnoma usposabljal za vršenje gotovega poklica ter da bo prihajal iz zavoda že kot gotova in za takojšnje pridobivanje sposobna enota! Dokler ne bo ta-

zavod, ako nosi ime, primerno gotovi smeri — gospodarski, obrtni, trgovski, trko, ne koristi reorganizacija. Ni praktičen govsko-industrialni — ako pa ta zavod ne more ustvariti gotove in uporabne strokovno usposobljene in praktično delavne enote. Ali moremo govoriti o praktičnosti kake višje deklishe šole trgovsko-industrialne smeri, če pa mora absolventinja dovršiti še kak drug tečaj, ako hoče stopiti v prakso, ki označa smer dotični višji šoli?

Z reorganizacijo šol v praktične strokovne zavode in z ustvarjanjem novih strokovnih pripravljavnic bi mogli s časom osvojiti, povzdigniti in izpopolniti mnoga domača, lastna, koristnosna pridobitvena podjetja. Da to ni nemogoče, dokazuje hrvatsko domače bankarstvo, ki se je po zaslugi trgovskih šol in akademij tako lepo razvilo v domačih rokah.

Ob snovanju in urejanju omenjenih strokovnih pripravljavnic bi morali vedno paziti na potrebe tistega kraja, v katerem jih snujejo, in na sposobnosti tamošnjega prebivalstva. Ne bi smeli pozabljati tudi na sodobni napredek, zlasti na sodobno tehniko s posebnim ozirom na eksploatacijo parne in električne moči. Posebne važnosti je uporaba električne sile v tehnične namene, a mi imamo v domovini še nedotaknjenih virov električne sile v raznih vodopadih, ki reprezentirajo milijone vrednosti. V mnogih krajih so izdelki domače obrti tako dovršeni, da bomo mogli iz te obrti črpati velike dobičke, a prepuščamo njihovo eksploatacijo tujincu, ki dobiva milijone na svetovnih tržiščih. Naši praktični strokovni zavodi bi morali obratiti svojo pažnjo tem okoliščinam in takim narodnim specialitetam. (Pri vseh teh vprašanjih pa bi morala odločati pamet in splošna korist — korist mase — ne pa zadržljiva trmoglavost od strankarske politike okuženega in zaslepelega poedinca).

Težave družbe sv. Cirila in Metoda.

Vojna je naložila naši šolski družbi izredne žrtve. Cela vrsta učiteljstva je pod orožjem. Šola v Krmini so zavzeli kleti sovragi, ter o njeni usodi ni ničesar znanega. Otroški vrtec v Pevni so popolnoma razbili. Tudi nova šola v Gorici je ogrožena zaradi laških bomb in granat. Učiteljstvo teh zavodov, kar ga ni v vojni, je prideljeno drugim šolam. Stroški so torej še večji kot v rednih razmerah. Družba je odprla vse ostale svoje šole, v Trstu je morala celo dve šoli razširiti v osemrazrednici, tako dobe vse tri ondote šole polagoma značaj meščanskih šol. Dohodkov ni skoro nič. Kaj bo, ako se porabijo zadnji družbeni fond? Skrčiti ali celo opuščati šole bi bilo ravno v sedanjih časih dvakrat nevarno. Napeti moramo zadnje moči, da se vzdržimo nad krizo. Težavno je beračenje v tako hudih časih, a druge pomoči ni. Naj bi priskočili v tej stiski družbi na pomoč bolje situirani rodoljubi, denarni zavodi, občine, društva, korporacije itd. z izrednimi prispevki.

Književnost.

»Popotnik« prijavlja v 5. letošnji številki to vsebino: 1. Dr. K. Ozvald: E. Meumann, začetek »Eksperimentalne pedagogike«. 2. Iz šolskega dela: Pavel Flerè: Analiza šolskih spisovnic. 3. Frančev: Nekaj listov iz praktične filozofije, kakor jo je pisal T. Carlyle. 4. Dr. Ivan Lah: Pater Hipolit in njegov »Orbis pictus«. 5. Slovnstvo: Ocene. 6. Razgled: Šolstvo. 7. Razgled: To in ono.

Letno poročilo I. mestne šestrazredne deške ljudske šole v Ljubljani o vojnem šolskem letu 1914—1915. — V spomin na svetovno vojno sestavil in na svetlo dal vodja Jakob Dimnik. — Z dvanajstimi slikami. — V Ljubljani meseca avgusta 1915. — Založila I. mestna deška ljudska šola. — Natisnila Učiteljska tiskarna. — Str. 75. — Tako je naslov brošure, bogati in velezanimivi po vsebini in lepi po obliki, ki je v njej tovarš Jakob Dimnik z veliko vestnostjo in izredno spretnostjo zbral vse, kar ima zvezo z vojno in šolo, oziroma kar kaže, kako je tudi šola služila v letu vojne koristim države, podpiri nje oborožene sile, blaginji in utehi šolske mladine in domače hiše. Zaslužno delo je torej stalne vrednosti, saj so dogodki, ohranjeni v njem, pisani s trdo roko zgodovine. Bodočemu zgodovinarju, ki bo črtal lice današnjih dni, bo Dimnikova knjiga bogat vir v vsebini, ki ima te-le razpredelke: I. Za zapuščene otroke in sirote. — II. Nastop vladanja avstrijskih vladarjev. — III. Rodopis vladajoče hiše avstrijske. — IV. Rodovnik vladajoče hiše

avstrijske. — V. Prestolonaslednik nadvojvoda Karel Franc Jožef. — VI. Svetovna vojna in šola. VII. Zgodovinski in statistični podatki o I. mestni deški ljudski šoli. — VIII. Šolski dnevnik leta 1914/15. — IX. Imenik učencev leta 1914/15. X. Učiteljski zbor leta 1914/15. — XI. Šolska uprava. — XII. Ljudsko zastopstvo. — Izkaznica (krušna karta). — Patriotska knjižnica za mladino (na platnicah). — Slike so pa te-le: 1. Nj. Veličanstvo cesar Franc Jožef I. z nadvojvodo Francem Jožefom Otonom, sinom nadvojvode prestolonaslednika. — 2. Brambni ščit v železju. — 3. Naš cesar ob rojstni 70letnici leta 1900. — 4. Nadvojvodinja Cita, soproga sedanega prestolonaslednika. — 5. Nadvojvoda Karel Franc Jožef, sedanji prestolonaslednik. — 6. Toskansko v Italiji. (Zemljevidni obrisek). — 7. † Vojvodinja Zofija Hohenberška, soproga † prestolonaslednika. — 8. Nadvojvoda Franc Ferdinand, † prestolonaslednik. — 9. † Prestolonaslednik Franc Ferdinand s svojo rodovino. — 10. Nj. Veličanstvo cesar Franc Jožef I. ob rojstni 85letnici leta 1915. — 11. Dr. Ivan Tavčar, župan ljubljanski. — 12. C. kr. dvorni svetnik Franc Levčec. — Ta patriotični in instruktivni spis je vreden pozornosti in čitanja, kar dokazuje že navedena vsebina. Kdor ga želi imeti, naj se oglasi zanj na vodstvu I. mestne šestrazredne deške ljudske šole v Ljubljani, Komenskega ulica.

»Zvonček« objavlja v 11. letošnji številki to vsebino: 1. Jos. Vandot: Rožle. Pesem. 2. E. Gangl: Naši grobovi na bojnem polju. 3. Davorinov: Za očeta grob... Povest. 4. Fr. Rojec: Pesniškemu proroku. (S. Gregorčiču). 5. General Svetozar Borojevič pl. Bojna. Slika. 6. Ivo Trošt: Pav in puran. Basen. 7. Ivo Trošt: Bukev in smreka. Basen. 8. Davorinov: Jesenska pesem. 9. F. E.: Andrej baron Čehovin. (Ob šestdesetletnici njegove smrti). S slika. 10. Cvetinmirski: Razbojniki. (Venec resničnih zgodb). 11. Janko Leban: Luni. Pesem. 12. Ladislav Ogorek: Janko Leban. (Ob 60letnici njegovega rojstva). S slika. 13. Janko Leban: Mladini. Pesem. (Iz »Iskric«). 14. Pouk in zabava. Besedna uganka. — Rešitev zastavice v podobah v deseti številki. — Tam za goro topovi grmè, tu iz vasi bežijo ljudje. — Rešilci. — Kotiček g. Doropoljskega.

Srednješolske vesti.

Profesor Anton Rabuza. Kadet v rezervi M. Šrol piše enemu svojih celjskih znancev iz jugo-zapadnega bojišča med drugim: »Naznanjam Ti tudi, da je padel rez. kadet profesor Anton Rabuza. Zadel ga je granata, ki je tudi njegovemu slugi odtrgala roko«. — Profesor Rabuza je poučeval na samostojnih nemško-slovenskih razredih v Celju. Kot dobrega učitelja so ga vsi cenili. — Bodi mu blag spomin!

Češka gimnazija na Dunaju. Dunajska občina je dala zapreti češko zasebno gimnazijo na Dunaju, ki je bila ustanovljena pred dvema letoma.

Profesor Ivan Koštial, znani slovenski jezikoslovec, ki je služboval na slovenskem moškem učiteljsku v Gorici, pa je bil vpoklican k vojakom, se nahaja v Novem mestu.

Pouk na nižjih razredih ljubljanske c. kr. realke se je pričel.

Gimnazija v Kranju. Cesarja Franca Jožefa gimnazija v Kranju šteje v šolskem letu 1915/16 272 rednih učencev in 23 privatistinj.

Kulturna obletnica. Dne 2. novembra je poteklo 333 let, odkar je bila ustanovljena na Hrvatskem prva gimnazija. Nahajala se je v samostanu pavlinskega reda v Lepoglavi.

Obsojen profesor. Zagrebško sodišče je obsodilo 50 let starega profesorja na višji gimnaziji v Sremskih Karlovcih, Milana Nedeljkoviča, ki je sedaj interniran v Samoboru, na deset mesecev težke ječe zaradi zločina motenja javnega miru.

Iz bosanskih srednjih šol je bilo v lanskem šolskem letu izključenih 245 dijakov, in to iz sarajevskih zavodov 96, v Banjaluki 46, v Tuzli 43, v Mostaru 28, v Bihaču 24, v Travniku 17, v Trebinju 13 in v ostalih krajih 12.

Primorske srednje šole. Goriški deželni odbor razglasa: Na vprašanje goriškega deželnega odbora je c. kr. namestništvo tržaško odgovorilo, da se goriške srednje šole za sedaj ne odprejo niti v kakem drugem kraju. Ker so se tržaške srednje šole že otvorile in se njih učni načrt malo ali nič ne razlikuje od onega goriških srednjih šol, morejo dosednji učenci goriških srednjih šol nadaljevati svoje študije na tržaških zavodih. Slovenski učenci se morejo vpisati tudi na ljubljanskih zavodih.